

TEBLİĞ

1948 NİSANININ SON HAFTASINDA YAĞAN KAR ÜZERİNDE

FERRUH SANIR

Coğrafya Doçenti

Anadolu'nun iç bölümlerinde, bahar ortalarında, kış günlerinin dönüp geldiği seyrek görülen hallerden değildir; nitekim bu yıl da 25 nisan gecesinde sıcaklık en çok 9° ye düştüğü, sabah saat 7 de 11° olduğu, gerek o gün, gerekse ertesi gün 19-20° ye yükseldiği halde, 27 nisan sabahında 8° ye düşüyor; geceleyin fırtına şeklinde esen rüzgâr, sabahleyin saniyede 5 m hızla kuzeydoğudan esmekte devam ediyor. 28 nisan sabahında rüzgâr hızı 3 m ye inmekle beraber sıcaklık da 3° ye düşüyor. Nihayet 29 nisan sabahında her tarafı karla kaplanmış buluyoruz. Sıcaklık geceleyin 0° ye düşmüştür; sabah saat 7 de de ancak 1° dir. Karın kalınlığı, Meteoroloji İstasyonunun ölçüsüyle 8 cm dir. Hava sıcaklığı ancak 2 Mayıs 1948 de, 25 nisandaki hadde bir defa daha erişebiliyor.

Hâdiseyi yakından görebilmek için, o günlerde sabah saat 7 de yapılmış bulunan meteoroloji rasatlarına dayanarak çizdiğimiz beş çift haritayı az çok generalize edilmiş olarak sunuyoruz. Türkiye dışındaki meteoroloji istasyonlarının rasatlarını da elde etmek mümkün olsaydı, durum çok daha aydınlık olarak görülecekti.

Verdiğimiz haritalardan A da E ye kadar işaretlenmiş olanlar bahis mevzuu günlerde, sabah saat 7 de, basıncın Türkiye'deki dağılışını ve a dan e ye kadar işaretlenmiş olanlar sıcaklığın dağılışını, deniz yüzüne indirilmiş olarak göstermektedir.

Haritalarda da açık olarak görüldüğü gibi 26.IV.1948 sabahında basınç, doğu ve güneydoğu Anadolu'da 10-18 milibar, İç Anadolu ile İçbatı Anadolu'da 10-12 ve Trakya üzerinde 10-11 milibar olmak üzere bir dereceye kadar yüksek, kıyılarla Batıkaradeniz bölgesinde ve İç Anadolu'nun kuzeyinde diğer alanlardan az farkla düşüktür. Bundan başka, kuzeyde, Şibinkarahisarla Merzifon arasından güneyde İslahiye ile Mersin arasına kadar uzanan nisbeten alçak basınçlı bir şerit bulunmaktadır.

27.IV.1948 sabahında yapılan ölçülere göre, hemen bütün Anadolu geçen 24 saat zarfında yağmur almıştır. Bir gün önce İç Anadolu ile onu kuşatan bölümler ve denizler arasında basınç farkının 2-4 milibardan ibaret bulunduğu göz önüne alınırsa, bütün karaların ısınmasıyla ilgili olarak, öğleye ve öğle sonlarına doğru bu durumun değişebileceği

ve karaların, kıyılardan daha kuvvetle ısınan iç bölümlerinde basıncın ki* yillardakinden düşük olacağı (Doğuanadolu dışında) ve böylece iç bölümlerde alçak basınç alanının teşekkül edebileceği açıktır. Bu takdirde nisanın 26. ve 27. sabahları arasında yağın yağmurların, 26. günü, bilhassa iç bölümlerde öğleden sonra kuvvetlenerek teşekkül etmiş bir alçak basınç alanına doğru kıyılardan esen rüzgârlarla ilgili olduğu ileri sürülebilir. Bu mevsimde, Türkiye ve çevresinde, yaz mevsimine mahsus hava hareketlerinin âmili olan Güney-Iran alçak basınç alanının henüz teşekkülünü tamamlamamış olması dolayısıyla kaydettiğimiz tarzdaki hava hareketlerinin yer almasına elverişli şartlar bulunmaktadır; ancak bu hususta katî bir hükme varabilmek için, hiç değilse saat 14 te yapılmış rasatların elde olması gerektiği de açıktır.

26. IV. 1948 de basıncın bu tarzda dağılışı yanında sıcaklığın, yaz mevsimine mahsus olan tarzdaki dağılışı da dikkati çekicidir: izoterm-ler umumiyetle doğu-batı doğrultuludur; diğer bir ifade ile sıcaklık, Türkiye'de güney ve güneydoğudan kuzey ve kuzeybatıya (Balkan yarımadasına) doğru düşmektedir. Bu durum, basıncın saat 14te yurakarda kaydettiğimiz tarzda bir dağılışı göstermesine de elverişlidir.

27. IV. 1948 de basınç, Trakya üzerinde, bir gün önceki nazaran kuvvetle yükselmiş (Edirne'de 11 milibardan 22 milibara), buna karşılık İcanadolu'nun orta ve doğu bölümleriyle Doğuanadolu'nun batı bölümünde ve Akdeniz kıyılarında düşük kalmış; hattâ az da olsa bir parça düşmüş ve bu suretle bahis mevzuu alanlar alçak basınç alanı teşkil etmiştir. Diğer taraftan Doğuanadolu'da, basınç hiss olunur derecede düşmüş olmakla beraber çevresinden yine de yüksek kalmıştır. Karadenizin doğu bölümü alçak basınç alanı halindedir. Bu alçak basınç alanı, Anadolu'nun batı ve kuzeybatı bölümleriyle Doğuanadolu üzerindeki yüksek basınç alanları arasından, basıncın nisbeten düşük olduğu bir boyun ile birleşir görülmektedir. Kuzey ve güney kıyılardan geçen depresyonlar arasında hemen her zaman böyle bir boyunun bulunuşu da üzerinde durmayı gerektiren bir mevzudur¹. Bunun yanında nisanın 26. ve 27. günleri arasında sıcaklık düşmüş (Edirne'de 9° den 5° ye, İzmir'de 15° den 10° ye), İcanadolu'da izoterm ve izobar eğrilerinin gidişleri arasında bazı benzerlikler belirmiştir.

28.1 V. 1948 sabah rasatlarına göre, 24 saat içinde (Harita t B) de de görüldüğü gibi, İcanadolu'yu kuzey, kuzeybatı, batı ve güneybatıdan kuşatan bir alan içinde ve Van Gölü etrafında kar, geri kalan yerlerde yağmur yağmıştır. Yine 27 nisan rasatlarında; Afyon meridyeninin batısında kuzey ve kuzeybatıdan, Batıkaradeniz bölgesinde kuzeydoğu, kuzey ve kuzeybatıdan ve Trakyada hızları yer yer saniyede 10 m yi geçen, Batıanadolu'da daha hafif rüzgârlar kaydedilmiştir. Buna karşılık Güneydoğuanadolu'nun batı bölümü ile Akdeniz kıyılarında ve İcanado-

Weiclmann, L.: Luftdruck u. Winde im östlichen Mittelmeegebiet, s 62-65.

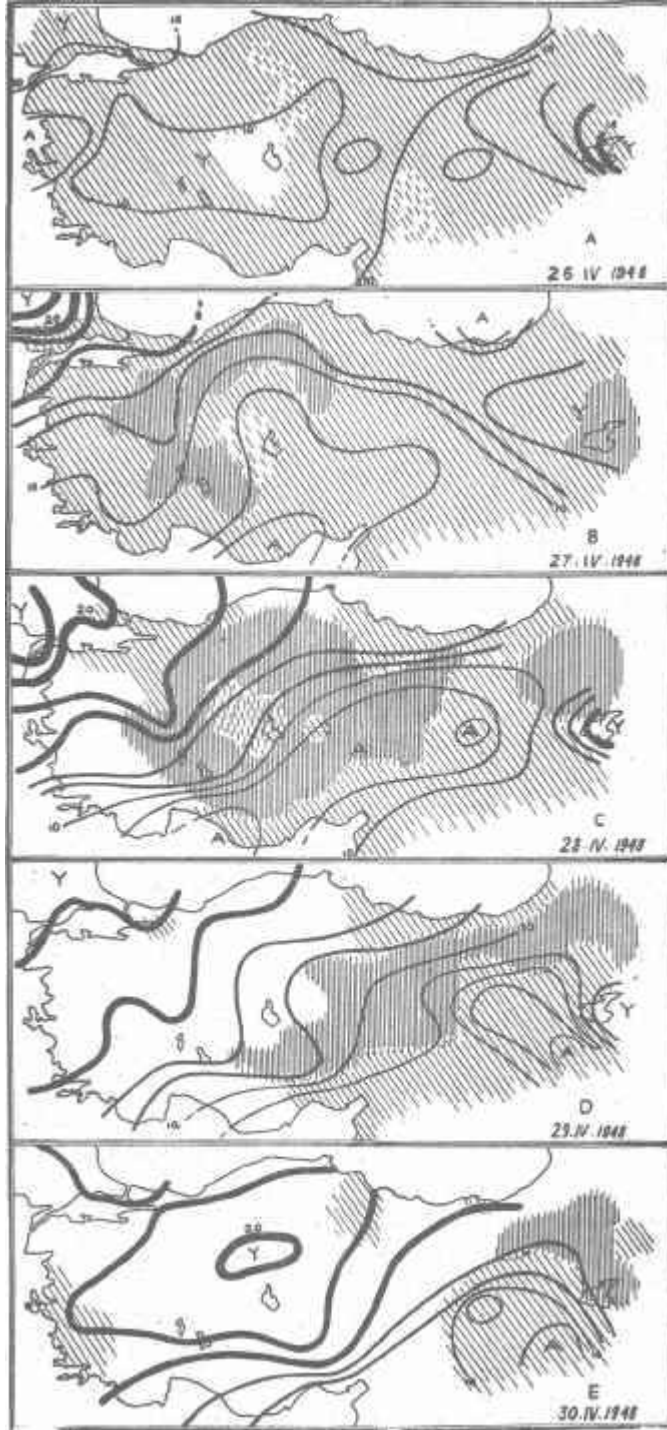
lu'nun bazı yerlerinde umumiyetle güney doğrultulu rüzgârlar kaydedilmiştir. Kar yağın alan, İnanadolu'yu kaplıyan alçak basınç alanının, kuzey, kuzeybatı, batı ve güneybatısında ve takriben güney doğrultulu rüzgârlarla kuzey doğrultulu rüzgârların karşılaştıkları yerlerde; yani soğuk kuzey rüzgârlarının, sıcak güney rüzgârları altına kayarak onları yükselttiği, taşıdıkları su buharını yoğunlaşmaya zorladığı yerlerde kar şeklindeki yağış olmuş ve karların yere kadar aynı şekilde erişmesi mümkün olmuştur.

28 Nisan 1948 de yüksek basınç alanı batı ve kuzeyde genişliyerek doğuya doğru ilerlemiş, Doğanadolu'da bir parça kuvvetlenerek daralmıştır. Güneydoğanadolu'da da basınç yükselmiştir. Alçak basınç alanı Akdeniz kıyılarındaki yerini korumakla beraber İnanadolu'dan çekilmiş bir dil şeklini alarak doğuya doğru biraz daha sokulmuştur. Buna uygun olarak sıcaklık, bütün Anadolu'da, hususiyle kuzey kuzeybatı, batı ve iç bölümlerinde düşmekte devam etmiştir. Aradan geçen 24 saatte, bir gün önce de olduğu gibi alçak basınç alanının batısında ve kuzeybatısında kar yağmıştır; Batı Anadolu'da yağış olmamıştır (İnanadolu'da istasyonların seyrek olması dolayısıyla yağış olduğunda şüphe olmamakla beraber haritalarda gösterilmemiştir). Sert kuzey doğrultulu rüzgârlar da bir gün önce Trakya'da eserken, o gün İnanadolu'nun kuzey ve kuzeybatısında esmiştir. Aynı gün (Harita : c.) izobar eğrileri ile izotermiler arasında daha çok uygunluk vardır.

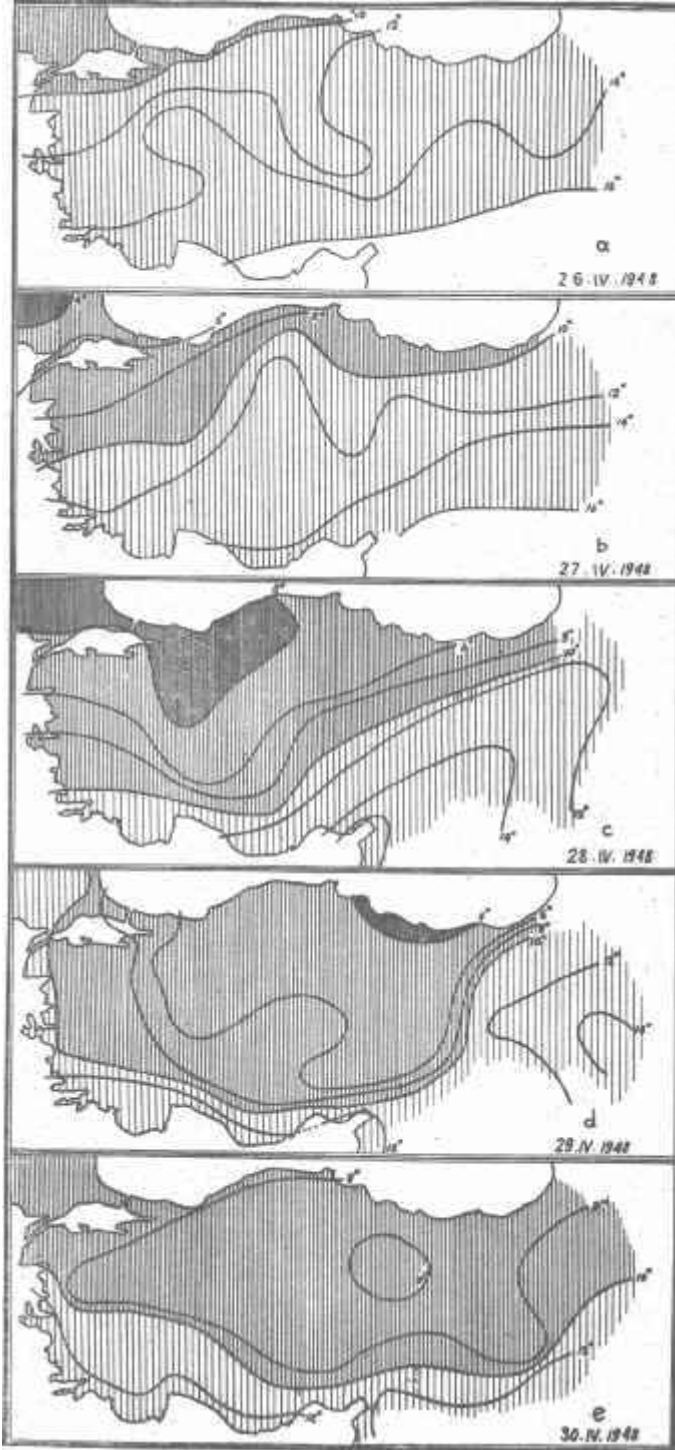
29. Nisan. 1948 de alçak basınç alanı, Doğanadolu'nun orta ve güney bölümleriyle Güneydoğanadolu'nun doğu bölümünü kaplamaktadır. Bu alanı yine kuzey, kuzeybatı ve batıdan kuşatan bir alanda kar yağmıştır. Trakya'da ve Batı Anadolu'da basınç zayıflamış olmakla beraber daha doğudaki bölümlerden yine hayli yüksektir. Sıcaklığın dağılışı basıncın dağılışına çok uymuş olmakla beraber batı ve güneyde eğrilerin gidişleri farklıdır. En soğuk bölüm artık Trakya veya Batı Karadeniz bölgesi değil, Doğukaradeniz kıyı bölümüdür.

30 Nisan 1948 de batıda, basınç bir dereceye kadar daha gevşemiş ve bu gevşeme Marmara çevresinde daha kuvvetli olmuştur. Alçak basınç alanı, daha genişliyerek yerini korumuş olmakla beraber zayıflamış, kar yağın alan çok daralmıştır. Yüksek basınç alanının genişliğine uygun olarak Türkiye'nin pek az yerinde yağış olmuştur. Bunun yanı başında yüksek basıncın hâkim olduğu geniş orta bölümde, bulutluluğun azlığı dolayısıyla artan ışıma yüzünden İnanadolu'nun kuzeyinde mevzî olarak basıncın yükselmiş olduğu da görülmektedir.

Hulâsa; konulan haritalar üzerinde, nisan ayının bahis mevzuu günlerinde, bir gezici depresyonun Türkiye üzerinden geçişi ile ilgili bülün tezahürler açık olarak görülmekte ve Balkan yarımadası üzerinden Anadolu'ya doğru olan soğuk hava baskısının takibi mümkün olmaktadır. Kar yağışı, batıdan doğuya doğru, gerilerinde az yağışlı veya yağışsız bir alan bırakarak ilerlemiştir.

Basınç haritaları: Meyilli taranmış yerler yağmur dik ve sık taranmış yerler kar yağan yerlerdir.

Sıcaklığın dağılışı : Deniz seviyesine irca edilmiş olarak.